

hiányoztak. Feltehetőleg a magasabb régiókban – 1500 m felett – faunisztikailag érdekesebb együttesek (*Miramella*, *Arcyptera*, *Isophya*, stb.) élnek, azonban az ottani élőhelyekre nem juthattam el. Korábbi tapasztalataim is arra mutatnak, hogy a Bihar-hegység keleti részében, a Gyalui-havasokban gazdagabb Orthoptera-fauna található.

Nagy Barnabás, Budapest

Lepkék az Áló-völgyben

A lepidopterológiai megfigyelések az Áló-patak völgyében alacsonyan, a szálláshely közelében zajlottak, így a megfigyelt, érdekes fajok többsége a patakot kísérő, nedves ligeterdő és rétek növényzetén tenyészik. Égeren-nyíren élő, máshol nem gyakori, vagy éppen ritka fajok: *Falcaria lacertinaria*, *Drepana curvatula*, *Furcula bicuspis*, *Acrionicta abscondita*, *A. cuspis*, *A. leporina*, fűzön él a ritka *Cyclophora pendularia*. Lápi, ill. lápréti-láperdei fajok a szép, ibolyásszínű *Eucarta amethystina*, ennél jóval gyakoribb a *Mythimna impura*.

A szegélytársulásokban dúsan tenyésző saspáfrány a tápnövénye a színpompás *Eriopus juvenina* nevű bagolylepkének, ami itt egyáltalán nem volt ritka.

Természetesen a hegyoldalakat borító lomberdők és rétek lepkéi (pl. *Acrionicta auricoma*, *Ptilodon cucullina*, *Drymonia melagona*, illetve *Amphipoea oculea*) is megjelentek a lámpáknál. Az Áló-patak völgyében felfelé haladva sokan gyönyörködhetnek az itt gyakori nagy színjátszólepkének az út mentén repkedő, vagy a nyirkos talajon üldögélő egyedeiben.

Simonyi Sándor, Budapest

Bogarak az Áló-völgyben

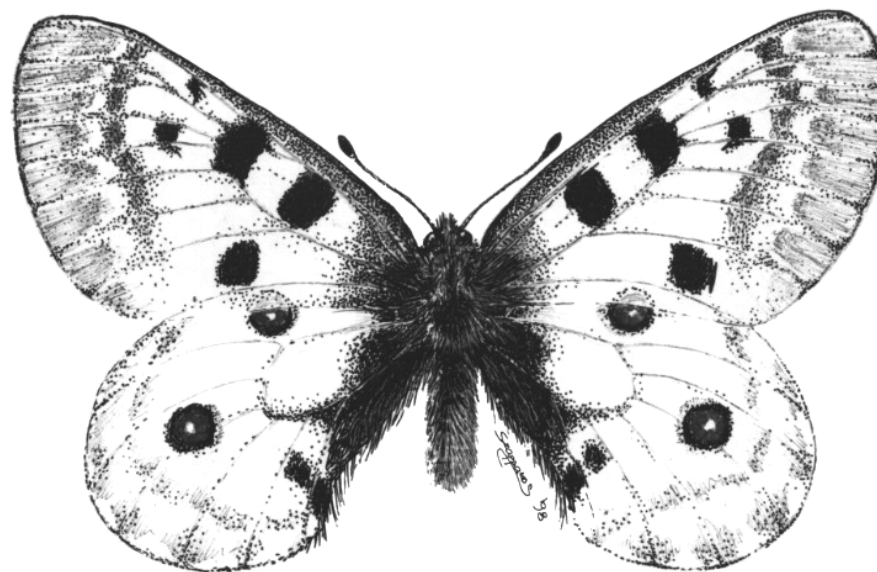
A Rovarásztáborban legfőként bogarakat gyűjtöttem. A nagy szárazság miatt az előkerült anyag meglehetősen szegényes. A szállás és környékének alacsony fekvése fokozta a korán érkezett nyár és a csapadékhiány negatív hatását. A gyalogszerrel elérhető helyeken többnyire korábról már ismert és a térségben több-kevésbé közönséges fajokat lehetett találni. A távolabbi területekre, a Pádásra és a Galbena-völgybe tett buszos kirándulások során előkerült bogarak között sem igen akad olyan, amivel dicsekedni lehetne. Főleg egyeléssel gyűjtöttem, de a tábor környékén különböző élőhelytípusokba kb. 30 talajcsapdát is kihelyeztem. Sajnos ezekbe is inkább közönségesnek mondható futóbogarak esetek bele. Összehasonlítva a Boga-völgy környékén és a Pádison a 2005. évi tábor idején (több mint 180 bogárfaj kb. 1600 egyede) és más bihari kirándulások során gyűjtött anyaggal, ez az idei kimondottan siralmas. Említésre legfeljebb az Áló-völgy felső részén úgy 600 m felett előkerült néhány vízi futrinka (*Carabus variolosus*) és a Pádison kitaró munkával nagyméretű földgiliszta-jaratokból, 20–30 cm mélyről kiásott vakfutók (*Duvalius*-fajok) érdekesekek. Ez utóbbiakat szintén a Biharban már korábban is gyűjtöttem hasonló körülmények között. Ezúttal egy hím is előkerült, aminek alapján talán a lehetővé válik a pontosabb azonosítása a fajnak.

Tallósi Béla, Szolnok

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
56. szám, 2009. december

Tartalom:

Gyűjtőnaplóm emlékei — Hirdetés — Rövid hírek

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben: Dr. Nagy Barnabás

Felélős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)

Szerkesztőbizottság: Balázs Klára (BK), Jenser Gábor (JG), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Nagy Barnabás (NB), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:
BCE, KeTK, Rovartani Tanszék,
1118 Budapest, Ménesi út 44.
Telefon: 4826219
drótposta: attila.haltrich@uni-corvinus.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
1088 Budapest, Baross utca 13.
www.magyarrovartanitarsag.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovartan általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovartani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2009)
Elnök: dr. Vig Károly
I. alelnök: dr. Merkl Ottó
II. alelnök: dr. Szócs Gábor
Titkár: Nádai László
Szerkesztő: dr. Merkl Ottó
Pénztáros: Szalóki Dezső
Ellenőr: Simonyi Sándor
Jegyző: Rahmé Nikola

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BCE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/4 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Illusztrációk

Címlapon: nagy Apolló-lepke
(*Parnassius apollo*)
(Rajz: Szappanos Albert)

November 20-án ünnepeltük dr. Móczár László kilencvenötödik születésnapját a Magyar Természettudományi Múzeum Semsey-termében, ott, ahol 5 évvel ezelőtt a kilencvenediket. Az ember megilletődik, amikor megpillantja kivetítve az 1914-es születési dátumot, majd pedig látja és halja a fiatalosan mozgó és magyarázó Laci bácsit. Külön öröm volt ismét látni azoknak a határozókönyveknek a borítóját, képeit, melyeket gyerekkoromban annyit forgattam. Érdekeséget jelentett az akkori fotótechnika bemutatása, amivel az azóta már ismerős képek készültek, és arra gondolni, hogy bizony akkor egy színesfilmtekercs (36 képkocka) mekkora érték volt, az ember nem kattogtatta olyan könnyen a gépét, mint ma, amikor az egyhetes táborozásból több ezer digitális felvétellel térünk haza.

Elhatároztuk, hogy – első ízben a társaság történetében – filmrészleteket mutatunk be a MRT honlapján, ezzel téve emlékezetessé az alkalmat.

Nekem mégis az volt az idei legnagyobb élményem, amikor egy alkalommal felhívott Laci bácsi telefonon, valamilyen rovartani társasági ügy miatt. Én rákérdeztem egy olyan lepkegyűjtő nevére, aki a két világháború között gyűjtött Budapest környékén, és akiről csak a gyűjtőcédulák révén volt tudomásunk. Tehát megkérdeztem, hogy ismeri-e, hallott róla? Azonnal válaszolt, „hát hogyne, 1938-ban ott volt az irodája fölöttem a Múzeumban”.

HA

rendelkezésre álló laptopról), és az előadók bemutatásánál sem cserélték fel egyszer sem az előre gondosan elkészített szövegeket...

Amíg mi a kiváló akusztikájú, hatalmas, kellemesen hűs előadóteremben óriási kivetítőkön követtük az előadásokat, addig kinnt 43–44°C-os hőség tombolt. Persze ennek ellenére jó lett volna egy kicsit terepre is kijutni. Erre most sajnos nem nyílt alkalom. Bár nagyon remélem, hogy talán egyszer, legközelebb ez is sikerülni fog, hiányérzetem mégsem volt. Egyszerűen rabul ejtett a konferencia varázsa.

U.I. Az Abstract kötet a szerzőnél megtekinthető

Szócs Gábor, Budapest

Rovarásztábor az Áló-völgyében (2009. július 29.-augusztus 5.)

Az idei Rovarásztábort közkívánatra szerveztük ismét a Bihari-havasokba. A 2005. évi táborozás annyira jól sikerült, olyan élménydús volt és annyi mindent nem tudtunk megnézni, hogy muszáj volt megismételni. Egész napos túrák a Csodavárhoz, az Eszkimó-jégbarlangba, a Galbena-völgybe, a Nagy-Phaeton-vízeséshez, az Istenek-havasára stb., buszos kirándulások a Medvék-barlangjához, a Rozsdás-árokhoz. A nagy szárazság, ami rovarászzempontból nem volt éppen kívánatos, még a hegyi patakban való fürdést is lehetővé tette. Közel 60 résztvevő, melynek több mint a fele hallgató.

Az esti számítógépes-projektoros előadások már hozzátartoznak a táborozás mindennapjaihoz. Ennek jóvoltából bepillantást kaptunk egy norvégiai májusi botanizálásba (Höhn Mária), kommentárral kísért filmet nézhettünk egyenesszárnyúakról (Nagy Barna), de Kínáról is láthattunk egy filmösszeállítást és Isztambul környékén is voltunk szintén botanikus szemmel (Kerényi Nagy Viktor)

A tábor szervezés adminisztratív részét, akárcsak az elmúlt években, Gátmezei Antalné (Kati), szakmai részét pedig Dr. Haltrich Attila végezte. A Rovarásztáborról válogatott, képaláírásokkal ellátott sorozatot lehet megnézni az alábbi címen:

<http://picasaweb.google.com/haltrich2/RovarasztaborAloVolgye2009#>

HA

Áló-völgyi Orthoptera-kutatások tapasztalatai

A 2009. évi Rovarásztábor keretében a Bihari-hegység nyugati részében lévő Áló-völgyben (Valea Aleului), továbbá néhány szomszédos területen – Vasaskőfalva (Pietroasa), Kiskoh (Chișcău), Padis (Canton Glăvoi), Rozsdás-árok, Flóra-rét, Kis-Sebes-völgy – gyűjthettünk. A vidék az egyenesszárnyú rovarokat (Orthoptera) illetően túlnyomóan a Magyar-középhegység faunájára emlékeztetett és csak elvétve találtam Erdélyre jellemzőbb fajokat (pl. erdélyi virágszöcske – *Leptophyes discoidalis*, erdélyi avarszöcske - *Pholidoptera transylvanica*, erdélyi hegyisáska – *Pseudopodisma transylvanica*), amelyek ritkaságként Magyarország keleti részében is előfordulnak. A kiterjedt és zárt erdőségek a legtöbb Orthoptera-faj számára alkalmatlan élőhelyet jelentenek. Az újabb, de a régebbi tisztásokra is a többé-kevésbé repülni tudó fajok tudtak eljutni, míg a kevésbé mozgékony szárnyatlan – s inkább specifikus fajok – általában

előadások sem. Ha „csak“ annyi lett volna a konferencia, már akkor is megérte volna. De ennél sokkal többről volt szó. Ami őszinte elismerést váltott ki e sorok írójából (akinek mint a több tucat európai ill. amerikai meghívott előadók egyikének adatott meg, hogy részt vehessen), az ráérezni az indiai csodára: szinte minden egyes részterületen tucatnyi kutatócsoport működik. Mégpedig ámulatra méltóan nagy létszámmal, bámulatos szorgalommal, sok-sok szép eredményt felmutatva. Az előadások nyomán jól felszerelt, modern műszerekkel pazarul ellátott laboratóriumok képe rajzolódott ki. A konferenciához kapcsolódó intéztlátogatáson pedig, amelyre a házigazda TERI (The Energy and Resources Institute) kutatókomplexumban került sor, saját szemünkkel láthattuk, hogy szorgos és értő kezek serénykednek olyan modern műszerekkel roskadásig megrakott laboratóriumokban, mely műszerekről itthon sokszor csak álmodozunk.

Külön említést érdemel az a figyelem, amellyel az állami vezetők a konferenciát megtisztelték. A megnyitó ünnepségen megjelent Dr. A. R. Kidwai, Hariána állam kormányzója, és meleg szavakkal üdvözölte a résztvevőket. Hogy ez nem csupán pusztán udvariasság, és hogy India valóban nagy figyelmet szentel a kutatás támogatására, azt az említett intéztlátogatás és az indiai kollegák előadása nyomán kirajzolódó kutatási helyzetkép meggyőzően igazolta. Már a mostani előadásaikból is látható, hogy az út, amelyen haladnak perspektívikus, és ennek gyümölcsei be fognak érni.

Négy apró, de hasznos konferenciaszervezési trükk. (1) A szekcióülések úgy kezdődtek, hogy néhány mondatban bemutatták a meghívott külföldi elnököt, ő pedig bemutatta indiai elnöktársát. Hasonlóképpen, minden előadót, amikor az elnök felkérte előadása megtartására, néhány mondatban bemutatott az elnök (ehhez persze jó előre mindegyik meghívott előadótól bekérték a szöveget). Hasznos fogás ez, ha kapcsolatot szeretnénk kiépíteni egymással. (2) A második naptól kezdődően mindannyiunk székén egy gyönyörűen szerkesztett, színes nyomású A3-as méretű lap volt található, a konferencia hírlapja. Ebben az előző napi előadások néhány soros rezüméje volt olvasható, az előadók fényképével (kontinensnyi ország, nem árt tehát, ha az előadó nevéhez az arcát is kötni tudjuk). A tartalomból kitűnik, semmi kétség: az előző este (éjszaka?) szerkesztették, és nyomtatták. Persze regisztrációkor annak rendje és módja szerint kézhez kaptuk az Abstract-kötetet, mégis ez a friss újság jól jött az eligazodásban. (3) Az utolsó napon minden szekció elnökének ötperces előadást kellett tartania, amelyben beszámolt a szekciója munkájáról, és ajánlásokat fogalmazhatott meg India kormánya számára. Ismét azt éreztem, hogy a házigazdáknak fontosak vagyunk, fontos a véleményünk. (4) Nem volt párhuzamos szekció. A szervezők szándéka nyilvánvalóan az volt, hogy mindenki mindegyik előadást meghallgathassa. Érthető, hiszen ha áldoztak arra, hogy külföldi előadókat hívjanak meg, akkor azt szeretnék, hogy valóban hasznosuljanak is az elhangzottak. A téma amúgy is igényli a holisztikus látásmódot (amely tudvalevőleg egyébként is sajátja meghívóinknak). Itt a trükköknél említem meg, hogy csináltak, nem tudom, de tény, hogy a konferencia során a szervezők egyszer sem bakiztak. Mindegyik előadás vetítését akkor kezdték el a központi vetítőgépről, amikor az előadó kiállt az emelvényre (ezt követően persze már az előadó saját maga „pörgethette“ a diáit a

Isten éltesse a 95 éves Móczár Laci bácsit!

Fénykép: Rahmé Nikola

Dr. Móczár László életútjáról a Rovarász Híradó 38-as számában olvashatunk (2005. március), melynek rekord hosszúságú (35 oldal!) honlapi változata az MRT honlapján érhető el. Az alábbi linkekre kattintva 10 perces filmrészleteket láthatunk az emlékülésről, melyet 2009. november 20-án, a Magyar Természettudományi Múzeum Semsey-termében tartott a Magyar Rovartani Társaság.

<http://www.youtube.com/watch?v=M7V1cFdG09M>

<http://www.youtube.com/watch?v=iqHLD6ypuH8>

(A felvételeket **Gátmezei Antal** készítette, vágta, szerkesztette és tette fel a YouToub-ra, köszönet érte!)

Gyűjtőnaplóm emlékei

Nyári lepkészlmények

2003 nyara rendkívül meleg volt Svájcban. A gleccserek olvadása már évek óta tartott, de ilyen mértékű fogyásra eddig még nem volt példa. A berni kanton kis falujában, Grindelwaldban rekkenő hőség uralkodott. Júliusban 35 fokot mértek árnyékban, és az éjszaka sem hozott jelentős enyhülést. A réteken a rovarok feltűnően nagy nyüzsgése volt tapasztalható. Ennyi lepkét még sosem láttam ottlétem 18 éve alatt.

A szálloda kertjében sétálgatva felfigyeltem arra, hogy a megszokott kacsafarkú szender (*Macroglossum stellaratum*) társaságában nagyszámú dongószender (*Hemaris fuciformis*) szivogatta a virágok nektárját. Be is gyűjtöttem belőlük pár szép példányt, mert eddig csak erdei tisztásokon találkoztam ezzel a villámgyorsan repülő szenderrel. Egyik nap háló nélkül sétáltam a kert hátsó részében, amikor egy csodálatos, nagy lepkét vettem észre, amint egy virág fölött cikázott. Háló nem volt nálam, így jobb kézzel kaptam el a vitorlázó rovarot. Markomat óvatosan összeszorítva siettem a szobámba, ahol a hibátlan szendert az éteresüvegbe eresztettem. Fantasztikus érzés és szinte nevetséges, hogy ezt a különösen nehezen fogható szendert csak úgy, mint ahogy az ember a legyet kapja el, gyűjtöttem be.

Ugyanitt és ugyanekkor történt, hogy egyik este a nyitott ablakon berepült egy sávós szender (*Hyles livornica*), majd szépen letelepedett a televízió képernyője alatti kapcsolóra. Rögtön le is fényképeztem, majd az üvegben aludt el. Ez a példány az előrs tagja lehetett, mert a következő napokban tömegesen szállták a sávós szenderek a hotel kertjének illatozó virágait. Reggeltől késő estig repültek csapatokban. Sokuk gazdagítja gyűjteményemet. A grindelwaldi sávós szenderek valószínűleg Afrikából vándoroltak az alpesi országba. Azért gondolom ezt, mert ugyanez év novemberében a tunéziai Djerba szigetén, esti sétánk során, a lámpaoszlopokon, valamint a hotel belső udvarának kivilágított, fehér falain tucatnyi szép példányt láttam pihenni.

Ha már Svájcra írtam, akkor az apollókat is meg kell említenem. 1974 júliusában Andermattban zenéltem, és természetesen apollólepkét kívántam gyűjteni azon a csodás környéken. Megelégedtem volna egy-két példánnyal is, mert tudtam, hogy már ritkulóban vannak. Lepkés szimatomban, amely már gyermekkorom óta biztosan vezetett az ígéretes tisztásokra, domboldalakra, ott sem hagyott cserben. Az egyik vizes, tocsogós völgykatlanban hemzsegték a *Parnassius apollo*-k. Este, a preparálás közben vettem észre, hogy itt mást is fogtam, nem csak *Parnassius apollo*-t, hanem a magas alpesi *Parnassius phoebus*-t is. Akkoriban még nem védte őket a nyolcvanas évek óta érvényben lévő gyűjtési tilalom, így hát sikerült egy-két dobozt megtölteni hibátlan példányokkal.

Az apollókról még annyit, hogy a nyolcvanas években szintén a svájci Grindelwaldba indultam gyűjteni. Apollót sehol nem találtam. Bejártam a falucskát körülölelő hegyoldalakat, réteket, sehol egy példány. Aztán egyik este egyszerűen megéreztem, hogy merre kell keresnem apollót a környéken. Autómmal lementem a közeli Lütschentalig, és ott találomra nekivágtam az egyik hegyoldalra vezető ösvénynek. Alig tíz perc gyaloglás

Rövid hírek

Új elektronikus folyóirat indul útjára 2010-től. Címe: *e-Acta Naturalia Pannonica* (ISSN 2061-3911) Az *e-Acta* a nyomtatásban megjelenő *Acta Naturalia Pannonica* elektronikus szupplementkiadványa. Formátuma A/4, kéthasábos, 10 pontos Book Antiqua betűtípussal. Negyedévenként jelenik meg CD-n, pdf formátumban. Kiadványcserében eljut sok hazai és európai múzeumba, intézetbe, egyetemre, könyvtárba. A törvényileg előírt köteles példányok az Országos Széchenyi Könyvtárba kerülnek.

A CD-változatban korlátlan lehetőség van akár nagyobb terjedelmű tanulmányok megjelentetésére, színes képek, térképek közlésére. A folyóiratban magyar, angol és német nyelvű tanulmányok közölhetők. Csak lektorált, s a nemzetközi szerkesztőbizottság által elfogadott írások kerülnek publikálásra. A szerző javaslatot tehet a lektor személyére. A kéziratok leadásánál a folyóiratok általánosan ismert előírásai az irányadók, de erről a szerkesztő minden érdeklődőnek részletes ismertetőt küld.

Honlap: <http://www.actapannonica.gportal.hu>

Fazekas Imre, Komló

Pillanatképek egy jövőbe mutató indiai konferenciáról

Elegancia és káprázatos szervezés: ez jellemezte ezt a több száz résztvevős konferenciát. Az élmény pedig, amelyet a programsorozat nyújtott, minden várakozást felülmúlóan bámulatos volt. Lendületesen fejlődő kutatási irányvonalak legújabb eredményei rajzolódtak ki előttünk. A biológiai növényvédelem valamennyi fontos területének külön szekciót szenteltek. Íme egy csokorraló: Semio-chemicals, Parasitoids and Predators, Pests of Public Health Importance, Integrated Pest Management, Farmers Perspective. Hallhattunk előadásokat a növénykórtan, a növényélettan, a növényi biokémia, a rovaran és a biotechnológia területéről egyaránt. Természetesen nem hiányoztak az itt oly nagy hagyományokkal rendelkező botanikai növényvédőszerkekről (növényi kivonatokról) szóló

A sydneyi Macleay Museum 16,3 cm-es óriáscincére (*Titanus giganteus*). Hosszú ideig ez volt a "legnagyobb" bogár.

Hirdetés

Közgyűjtemények, múzeumok, egyetemek, gyűjtők figyelmébe – Eladó egy kb. 15 000 példányt számláló, meghatározott, palearktikus ormányosalkatú (Curculionoidea) bogárgyűjtemény. Érdeklődni lehet a (06-1)-208-3152 telefonon vagy az irozner@gmail.com e-mail címen.

Gyászbogárgyűjtemény (Tenebrionidae) – Eladó egy kb. 4–5000 példányt számláló nagyrészt meghatározatlan palearktikus gyászbogár-gyűjtemény (Tenebrionidae). Érdeklődni lehet a (06-1)-208-3152 telefonon, vagy az irozner@gmail.com e-mail címen.

után virágos tisztáshoz érkeztem. Épp hogy megálltam kicsit kifújni magamat, amikor a két méterre lévő fehér virágokon megpillantottam az első nagy apollót. Ez a rét maga volt a lepkészparadicsom. Sok szép lepkét fogtam, de itt csak a *Parnassius apollo* volt honos. Pár nap múlva bejártam a tisztás környékét, de apollókat csupán azon a pár kilométeres, magasba vezető ösvényen találtam. 2008-ban, ha csekély számban is, de még láttam itt apollólepkét. A tisztást övező fásor lombjai közt *Limenitis populi*-t véltem felfedezni, de sajnos nem volt hajlandó lejjebb szállni. Ezt a kívánt lepkét máig sem sikerült sehohlyra gyűjtenem.

Mátraszentimrére gyermekkorom óta látogattam szüleimmel a nyári vakációk idején. Itt sikerült az első *Apatura iris*-eket és *ilia*-kat meglátnom és megfognom. Az ottani rétek, tisztások rendkívül gazdagon ontották a lepketermést. Gyöngyházlepkék hemzsegték a júliusi rekkenő hőségben a virágokon.

Argynis paphia és *Speyeria aglaia* garmadával repültek, már szinte unalmas volt mindenhol ezeket látni. *Argynis pandora* sajnos nem volt látható a környéken, arra kellett még pár évet várom. Harminc év után az idén (2009) júliusban látogattam el ismét Mátraszentimrére. A hajdani réteket, kaszálókat benőtte a bozót és a fiatal erdő. Már nem legeltek tehenek a patak melletti völgyben, mint annak idején az ötvenes-hatvanas években. Szép, meleg nyári nap volt, de ezúttal nem a gyűjtés szenvedélye hajtott, hanem az emlékeket kerestem, a régi lepkehemzseget. A hajdani színjátásos helyeket benőtték a fák, de az egyik erdei ösvényen majdnem az arcomba repült egy nagy színjátászölepe. Gyöngyházlepkét egyet sem láttam. Feltűnően sok volt viszont bogáncslepkéből (*Vanessa cardui*). Egy kis lóherés tisztáson vagy száz repkedett nagy vidáman.

Igazi bogáncslepkeraajzásnak lehettem tanúja. A hajdani években oly gyakran látott és fogott citromlepke (*Gonepteryx rhamni*) is eltűnt a környékről. Egyetlen egyet sem láttam. A keresett régi szép emlékeket sajnos nem találtam meg ezen a napfényes nyári napon.

Az írásomban említett *Argynis pandora* váratlanul és tömegesen jelent meg életemben. 2007-ben Gödöllőre költöztünk, és kertünkbe sokféle virágot ültettünk. Az idén júliustól már pompájában állt a kert, és a bűdöskék fanyarillatú sárga virágjaira tömegesen repültek a pandorák. Kitűnő minőségű felvételeket tudtam készíteni a nyugodtan szívogató hatalmas lepkékről. Kíváncsi vagyok, hogy ez minden évben így lesz-e, vagy csak egy úgynevezett rajzási éve ez a pandoráknak.

Székelly Péter, Gödöllő

Molnár Gábor és a repülő ruhakefe

Mi tagadás, elkéstünk Molnár Gábor (képünkön Marton László 1987-ben Ajkán felállított szobra) századik születésnapjának megemlékezésével. De talán nem okoztunk túl nagy hiányérzetet senkiben, mert az elmúlt esztendő során jó néhány megemlékező írás jelent meg magazinokban, újságokban országszerte, melyekből nagyon sok mindent megtudhat Molnár Gáborról és munkásságáról az érdeklődő olvasó. Nekünk, akik már a hatodik-hetedik ikszbe is bemelegedtünk, Molnár nagyon sokat jelent. Kamaszkorunkban, de

még az azt követő években is nagyon nagy dolog volt külföldre menni. Egy felvidéki vagy erdélyi út nagy kaland volt, főleg ha rovargyűjtésre is adódott alkalom. De hát eljutni a trópusokra? Az már kizárólag a reménytelen vágyálmok kategóriájába tartozott. Oda csak a képzelet szárnyán lehetett eljutni – s ebben Molnár Gábor könyvei voltak az útikalauzaink. Rongyosra is olvastuk őket, lelki szemeink előtt kirajzolódott Amazónia lebilincselő világa, s nem is sejtettük akkor még, hogy Molnár Gábor maga is leginkább lelki szemeivel látta mindazt, amiről olyan csodálatos meséket tudott mondani. Csak később tudtuk meg, hogy braziliai kalandjairól szóló könyveinek élményanyagát mintegy 20 hónap alatt gyűjtötte, aztán

szeme világát a vadonban hagyva hazatért. Kevesen tudnának egy ilyen csapást ép ésszel túlélni, de Molnár nem hogy túlélte, hanem ez által vált a magyar útleírók egyik legnépszerűbb személyiségévé. Braziliai kalandjai javarészt már itthon álmodta meg. Jó néhány természetkedvelő, kalandvágyó fiatal életútját befolyásolta írásaival – sokak között e sorok íróját is.

A számtalan braziliai kaland közül – ifjú bogarász létemre – a repülő ruhakefe története ragadta meg fantáziámat leginkább. A bogarászoknak mondanom sem kell talán, hogy a híres-nevezetes *Titanus giganteus*-t nevezte így az írói képzelet. Molnár néhány sorban írja le első találkozását ezzel a mesebeli bogárral egy éjszakai karbidlámpás gyűjtése folyamán. A hasonlat talán sántít egy kissé, hiszen a ruhakefe szőrös jószág, a *Titanus* pedig nem az, legfeljebb a méretük lehet azonos. Ahogy azonban leírja, az teljesen megfelel a valóságnak. Nagyszerűen eseteli a trópusi őserdei éjszakát, s a fényre érkező rovarok varázslatos látványát. Amikor aztán megérkezik a ruhakefe nagyságú *Titanus*, már az olvasó is szinte ott van vele... S hogy mennyire élethű a leírás, azt minden bogarász tanúsíthatja, aki valaha elkerült a trópusokra és ott sikerrel lámpázhatott. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy nekem is volt alkalmam erre, nem is kevésszer. Igaz, *Titanus*-t sohasem fogtam, de majdnem hasonló méretű bogarat annál többet Malajziában, Indonéziában és Latin-Amerikában. A hangulat azonban teljesen “molnári” volt a lámpázások során, amikor az elcsendesülő vadonban csak a fényre érkező rovarok halk zúgása hallatszott. S amikor egy-egy nehézsúlyú példány csapódott a lámpa mögé-alá feszített lepedőre, akkor mindig Molnár Gábor és az ő ruhakefeje jutott eszembe.

A híres-nevezetes repülő ruhakefe ma már nem olyan nagy ritkaság, mint annak idején volt, amikor a gyűjteményekben fellelhető példányok javarészt vízbefűlt vagy nagy halak gyomrában talált bogarak képezték. Mióta jó néhány őserdővel körülvett dél-amerikai településen higanygözlámpákat használnak utcai világításra, gyakran kézre kerül egy-egy szép himnemű egyed. A nőstények továbbra is ritkán jutnak a gyűjtőüvegbe,

Molnár Gábor mellszobra a róla elnevezett ajkai iskola előtt

életmódjuk még mindig találgatás tárgya. A “legnagyobb” bogár biológiájáról ma sem tudunk sokat, lárvája, bábja ez ideig ismeretlen. Az a néhány fénykép és leírás, mely egy akár 30 cm-es hosszúságot is elérő cincérlárvát mutat be, valószínűleg egy úgyszintén hatalmas bogártól, de nem a *Titanus giganteus*-tól származik. Minden bizonnyal a *Macrodonia cervicornis* lárvája az. Nem mint ha ez nem lenne ugyanolyan “szívdobogtató” állat a bogarász számára, akár csak a *Titanus* – de hát mégsem az igazi...

Majdnem két évszázadon át azt hittük, hogy a legnagyobb, mintegy 16,3 cm (genitáliával és rágókkal együtt mérve) hosszúságú példány az, amelyet a sydneyi Macleay Múzeumban őriznek. Ezt 1818-ban vette egy angliai árverésen a múzeumalapító Alexander Macleay. Később azonban megdőlt a rekord, mert Patrick Bleuzen 1994-ben Francia Guyanában gyűjtött példánya elérte a 16,7 cm-t. Igaz, ez még mindig messze van a “minden idők” legnagyobb *Titanus*-ától, a J.G. Wood tisztelendő által említett¹ 22,8 cm-es-től. De erről csak az ő leírása maradt fenn, magát a bogarat mások nem látták. S azóta senki sem találkozott hasonló méretű óriással. Talán nem is volt akkora? – kérdezheti a szkeptikus utókor...

Valójában minden “legnagyobb” rovarpéldány mérete megkérdőjelezhető, hiszen ez a mérés módjától függ. Mit mérünk, s mit nem? A preparált bogár nem feltétlenül ugyanakkora, mint amekkora életében volt. Ha kicsit megnyújtva szárítjuk, akkor nagyobb lesz, ha a testhosszba beleszámítjuk a rágókat, talán még a csápokat is, akkor természetesen egyre nagyobb számokat kapunk. Így aztán a 16,7 cm-es *Titanus* a második vagy akár harmadik helyre is szorulhat a ranglistán a hatalmas rágókkal bíró *Macrodonia cervicornis* vagy egy nagy herculesbogár (*Dynastes hercules*) mögött.

Tudományos szempontból szinte lényegtelen, hogy egy-egy példány egy-két százalékkal kisebb vagy nagyobb, mint a másik. A nagyság főleg a gyűjtők – s azok között is főleg a japánok – szemében fontos. Éppen ezért hajlandók nagy összegeket fizetni egy-egy “kapitális” példányért, s emiatt alakult ki Francia Guyanában egy bizonyos idegenforgalmi üzlet: a szervezett *Titanus*-vadászat!

A *Titanus giganteus* nem csak ott fordul elő, hanem Kolumbia, Ecuador, Peru és észak-közép Brazília őserdeiben, valamint Francia Guyana szomszédos országainak területén is. Ritkasága miatt gazdasági (erdészeti) jelentősége nincs, s habár a gyűjtők szorgalmasan fogják, igazi veszélynek általuk sincs kitéve. A faj elterjedési területe óriási, és az élőhelyek legtöbbször teljesen hozzáférhetetlen az ember számára. A legnagyobb veszélyt természetesen az erdőpusztító fakitermelés jelenti, nem csak a *Titanus*, hanem minden más erdei élőlény számára is. Sajnos a láncfűrész és a bulldózer oda is eljut, ahová egy bogarász legfeljebb csak álmában...

(Aki hamarjában akar élő *Titanus*-t látni, legalább is mozgóképként, az megnézheti több helyen is a YouTube oldalain, csak keresse név szerint.)

Hangay György, Narrabeen, Ausztrália

¹ Wood J. G. 1874: *Insects abroad: being a popular account of foreign insects, their structure, habits and transformations*. Longmans, Green and Co, London, XII + 780 pp.